

AVW Vakpers/BV
AW

HISTORISCHE VERENIGING CAPELLE AAN DEN IJSSEL

Secretariaat: Postbus 136, 2900 AC Capelle aan den IJssel

Redactieadres: Atlanta 2, 2903 PH Capelle aan den IJssel

E-mail: paul.weyling@wanadoo.nl

HVC

Nieuwsbrief
Jaargang 19, nummer 3, najaar 2005

HVC

HISTORISCHE VERENIGING CAPELLE AAN DEN IJSSEL

HVC NIEUWSBRIEF

De HVC Nieuwsbrief wordt uitgegeven door de Historische Vereniging
Capelle aan den IJssel en verschijnt vier maal per jaar.
Leden van de Historische Vereniging Capelle aan den IJssel
ontvangen de nieuwsbrief gratis.
De contributie van de vereniging bedraagt € 14,25 per jaar;
voor 65-plus leden en CJP-leden bedraagt de contributie € 8,50 per jaar.

Redactie Paul Weyling

Inhoud

1. Uitnodiging voor de leden.	pag. 54
2. Programma Open Monumentendag 10 september 2005.	pag. 55
3. Kanaalweg 42, een bijzonder gebouw, door Paul Weyling.	pag. 60
4. Kerk aan huis, door Hans Bolkestein.	pag. 69
5. Over de kapel en wat dies meer zij, door Herman Stolk.	pag. 70
6. Janny van Berkel ontmoet Ger Bonte,
door Janny van Berkel-Otterspeer en Wim van den Bremen.	pag. 71
7. Verdwenen Scheepshellingen, door Paul Weyling.	pag. 74
8. Dieven en duiven, door Hans Bolkestein.	pag. 75
9. In memoriam Jennifer Anne Charles, door Paul Weyling.	pag. 76

Lijst van bestuursleden en adviseurs

<i>Vacature</i>	<i>voorzitter</i>	
P.J.C. Weyling	wnd. voorzitter/pr	010-4501219
Mevrouw A. van den Bremen	secretaris	010-2849548
Mevrouw A. Swets	penningmeester/ledenadm.	010-4506883
T. Verkaik	lid/depothouder	010-4519552
C. van Beusekom	lid/beheer Dief- en duifhuisje	010-4422440
J. de Gier	lid/fotoarchief	010-4504845
A.M. den Boer	adviseur	0180-314870
P. van der Vaart	adviseur	010-4506650
C. van Yperen	adviseur	010-4508759

*Het Historisch Museum aan de Bermweg 13, gevestigd in het Jan Anne
Beijerinckgemaal, is bereikbaar onder telefoonnummer 010-4500080*

Bij de omslag:

De meer dan 400 jaar oude Nederlands Hervormde Dorpskerk
aan de Kerklaan 2 in het jaar 1933.

Aquarel: J. Verheul Dzn. Collectie: Gemeente Archief Rotterdam.

UITNODIGING VOOR DE LEDEN

Zaterdag 10 september 2005 zal om 10.00 uur in de Hervormde Dorpskerk, Kerklaan 2, Capelle aan den IJssel, officieel een start worden gemaakt met de Capelse Kunstmarkt, de CultuurMarkt en de Open Monumentendag. Het startsein wordt gegeven door Wim de Bruin, wethouder Welzijn en Educatie van de gemeente Capelle aan den IJssel. Aan het programma wordt meegewerkt door een gospelkoor.

Uw aanwezigheid wordt zeer op prijs gesteld.
De kerk is open vanaf 9.30 uur.

*CultuurProm
Het Nut-Capelle
Historische Vereniging Capelle aan den IJssel
Nederlands Hervormde Gemeente Dorp/Middelwatering
Werkgroep Open Monumentendag*

OPEN MONUMENTENDAG, CAPELSE KUNSTMARKT EN CULTUURMARKT, ZATERDAG 10 SEPTEMBER 2005, CAPELLE AAN DEN IJSSEL.

Zaterdag 10 september 2005, van 10 tot 17 uur, organiseert de Historische Vereniging Capelle aan den IJssel (HVC) voor de 19e keer Open Monumentendag. Het landelijk thema dit jaar is 'Religieus erfgoed. Geloven in monumenten'. Elf Capelse kerken staan deze dag open voor iedereen die geïnteresseerd is in religieuze bouwkunst. Het Nut-Capelle organiseert diezelfde dag in de oude dorpskern voor de 35e keer de Capelse Kunstmarkt en op het Stadsplein wordt voor de 6e maal de CultuurMarkt gehouden.

Opening

Het Nut, CultuurMarkt en HVC openen de dag gezamenlijk om 10 uur in de Dorpskerk aan de Kerklaan. Het startsein wordt gegeven door Wim de Bruin, wethouder Welzijn en Educatie van de gemeente Capelle aan den IJssel. Aan het programma wordt meegewerkt door een gospelkoor. Iedereen is van harte welkom bij de opening van deze dag vol cultuur.

Informatiepunt

Het Historisch Museum, gevestigd in het gemaal Jan Anne Beijerinck aan de Bermweg 13 in de wijk Schenkel, fungeert die dag samen met de HVC-kraam bij de Dorpskerk, als informatiepunt voor de Open Monumentendagactiviteiten. Hier kunt u terecht voor folders, fietsroute, het Open Monumentendag magazine 2005 en inlichtingen. Het museum is bereikbaar onder telefoonnummer 010-4500080.

PROGRAMMA OPEN MONUMENTENDAG 2005

Dief- en Duifhuisje

In het uit de 17e eeuw daterende Dief- en Duifhuisje - samen met de nabij gelegen slotgrachten het enige dat nog herinnert aan het laatste Slot van Capelle - heeft de Historische Vereniging Capelle aan den IJssel (HVC) een expositie ingericht met als titel 'Religieus erfgoed. Capelse kerken in verleden en heden'. Binnen deze expositie wordt niet alleen aandacht besteed aan de officiële religieuze monumenten - Dorpskerk (rijks) en Moriakerk (gemeentelijk) - maar ook aan alle overige kerken in Capelle aan den IJssel, waarvan enkele in de toekomst zeker ook voor de monumentenstatus in aanmerking zullen komen. Naast veel foto's zijn nog te zien een maquette van de Dorpskerk, een maquette van het kerkgebouw van Hervormd Lokaal en tal van kerkelijke gebruiksvoorwerpen. Het Dief- en Duifhuisje sluit om 16 uur.
Adres: Rozenburcht (nabij het winkelcentrum Slotplein), Capelle-Middelwatering.

Historisch Museum

In het Historisch Museum, gevestigd in het voormalig ketelhuis van het gemaal Jan Anne Beijerinck, is door de Historische Vereniging Capelle aan den IJssel (HVC) een expositie ingericht met als titel 'Verdwenen Scheepshellingen'. De expositie geeft een beeld van meer dan 325 jaar scheepsbouw in Capelle aan den IJssel, welke generaties lang op 12 verschillende locaties binnen de gemeente is uitgeoefend. Naast foto's, documenten en tekeningen uit een ver en recent verleden zijn onder andere maquettes, scheepsmodellen en gereedschappen te bekijken. De expositie 'Verdwenen Scheepshellingen' is tot mei 2006 te zien en mede mogelijk gemaakt door de Rabobank.

Adres: Bermweg 13 (achter de Akkerwinde en nabij het metrostation Schenkel), Capelle-Schenkel.

Gemaal Jan Anne Beijerinck

Het gemaal Jan Anne Beijerinck heeft vanaf 1869 uitstekend zijn werk gedaan, eerst bij de droogmaking van en daarna voor de waterhuishouding in de Polder Prins Alexander. In 1990, nadat in Nieuwerkerk aan den IJssel een nieuw gemaal in bedrijf was gesteld, is het Beijerinckgemaal buiten dienst gesteld. Het oorspronkelijke stoomgemaal heeft een bijzondere bouwstijl. De elektrische installatie, pompen en motoren uit 1927 zijn inmiddels zeldzaam geworden. Het gemaal is door de provincie Zuid-Holland aangemerkt als provinciaal monument.

Adres: Bermweg 13 (achter de Akkerwinde en nabij het metrostation Schenkel), Capelle-Schenkel.

Dorpskerk

In de oude dorpskern domineert al meer dan 400 jaar de Dorpskerk uit 1593 van de Nederlands Hervormde Gemeente. De kerk bestaat uit een éénbeukig schip

en een smaller vijfzijdig gesloten koor (1665), overdekt door tongewelven met trek balken. In het schitterende interieur is onder meer de 17e eeuwse eikenhouten preekstoel en een Tien-Geboden-bord met omlijstingen en fronton uit 1656 te bewonderen. De toren is van 1806, de originele luidklok van 1607. Sinds 1992 wordt de kerk gesierd met een raam van gebrandschilderd glas. Organisten van de kerk zullen de gehele dag het monumentale, ruim honderd jaar oude Van Dam-orgel bespelen.

Adres: Kerklaan 2, Capelle-Middelwatering (Dorp).

De Gaarde

Deze kerk werd gebouwd door de Hervormde Gemeente en Gereformeerde Kerk samen en is op 20 juni 1982 in gebruik genomen. Het ontwerp van dit multifunctionele kerkgebouw past heel goed bij de bouwstijl van de nabij liggende Bergen- en Dalenbuurt. De Samen-op-Weg kerk heeft een mooi orgel, achter de speeltafel bevindt zich een metaal-plastiek voorstellende een kruis met daarop een druivenrank.

Adres: De Vallei 2, Capelle-Oostgaarde.

De Hoeksteen

Zondag 3 mei 1968 werd hier de eerste kerkdienst gehouden. Deze Gereformeerde Kerk is beslist monumentaal. In de eerste plaats door de mooie stoere vormgeving en het fraaie metselwerk, maar ook door 'de vlam van de Heilige Geest', een opvallend kunstwerk op het midden van het bijzonder vormgegeven dak. Architect H.W.M. Hupkes ontwierp de kerk, die op de eerste verdieping een fraaie kerkzaal heeft met een bijzondere inrichting, vloer van gewassen grind en fraai houten plafond. Regelmatig worden in De Hoeksteen door bekende organisten concerten gegeven, ook op Open Monumentendag zal het orgel worden bespeeld.

Adres: Rivierweg 15, Capelle-Middelwatering.

De Morgenster

Deze Gereformeerde Kerk is op zaterdag 21 april 1990 in gebruik genomen. Het gebouw kent veel kleur en bestaat uit twee delen: een kerkzaal en ruimten waar allerlei activiteiten kunnen plaatsvinden. Beslist de moeite waard om te bekijken is het prachtig en inspirerende kunstwerk dat onder leiding van Annemarie van der Wilt door een aantal gemeenteleden is gemaakt.

Adres: Spoorlaan 2, Capelle-Schollevaar.

De Voorhof

De naam van deze kerk is ontleend aan de tempel uit het oude testament. De Voorhof was de plaats waar het volk zich verzamelde voor de tent van samenkomst. Deze kerk van Gereformeerd Vrijgemaakt is een sober, maar mooi gebouw door het fraaie metselwerk. Naast de kerkzaal, met lange houten banken en een orgel naast de kan-

sel tegen de achterwand, is een zalencentrum. Buiten, boven de hoofdingang, bevindt zich een bijzonder mooi kunstwerk.

Adres: Bermweg 332, Capelle-Schenkel.

Elimkerk

Dit grote en markante kerkgebouw van de Gereformeerde Gemeente Middelwatering, op de hoek van de Rivierweg en Merellaan, is 30 september 1971 in gebruik genomen. Beneden bevinden zich de vergaderlokaliteiten, boven de kerkzaal met galerij. Aan de Merellaanzijde is een halfvrijstaande klokkenstoel met drie luidklokken. Het interieur van de kerk is net als het exterieur bijzonder fraai. Bij de hoofdingang bevinden zich vier glasmosaïekramen, voor de kansel een bronzen ornament voorstellende Alpha en Omega, de eerste en laatste letter van het Griekse alfabet. Het orgel heeft een bijzonder mooi front.

Adres: Merellaan 346 (hoek Rivierweg), Capelle-Middelwatering.

Moriakerk

Dit kerkgebouw van de Gereformeerde Gemeente Capelle-West is het middelpunt van de wijk en op 15 september 1953 in gebruik genomen. Het sobere rechthoekige, in rode baksteen opgetrokken gebouw heeft een zadeldak van grijze Romaanse dakpannen met aan de voorzijde een lage toren, gedekt door een klein zadeldak. Bijzonder is het torenuurwerk met vergulde wijzers en cijfers, een geschenk van de burgerlijke gemeente in 1953. Het orgel, in 1898 gebouwd voor de Doopsgezinde kerk te Dordrecht, werd in 1968 door de kerk in gebruik genomen. De Moriakerk is kenmerkend voor de Wederopbouwarchitectuur en in 2004 aangewezen als gemeentelijk monument.

Adres: Doormanstraat 12, Capelle-West.

Ontmoetingskerk

Een nog jong, mooi, modern kerkgebouw. Gerealiseerd in een tijd waarin nog nauwelijks kerken werden gebouwd. De 'Ontmoetingskerk' van Hervormde Wijkgemeente Schollevaar en de Christelijk Gereformeerde Kerk, in gebruik genomen op 29 april 1992, is een gebouw met meer functies. Een gebouw waar mensen met verschillende achtergronden zich thuis voelen - kerkelijk en niet-kerkelijk - op een markante plaats aan de rand van de wijk en toch in het midden.

Adres: Zevensprong 4, Capelle-Schollevaar.

Pauluskerk

Door het hart van deze kerk loopt het verdwenen deel van de Kerklaan, Eén van de oudste wegen in Capelle, ooit ontstaan als Kerkenpad naar de Sint Nicolaaskerk, voorganger van de huidige Dorpskerk uit 1593 en in 1574 afgebrand. Een bijzonder feit eigenlijk, toeval of niet! Een bezoek aan de Pauluskerk is de moeite waard. Niet alleen omdat u door vrijwilligers van de kerk gast-

vrij wordt onthaald op een kopje koffie of thee maar ook geïnformeerd over het gebouw, de architectuur, de kunstwerken en de wandversiering in de buitenmuur. Tussen 11 en 13 uur wordt het orgel bespeeld en zal een gemengd koor enkele liederen ten gehore brengen.

Adres: Merellaan 352, Capelle-Middelwatering.

Pinkstergemeente Kom en Zie

Kom en Zie begon in de zestiger jaren in dit voormalig winkelpand met het houden van 'samenkomsten'. Toen het pand te klein werd is achter de zaal, de huidige Evangelische Boekwinkel, een grotere zaal met podium gebouwd. Zang en muziek spelen een belangrijke rol bij de samenkomsten. Een eigen muziekgroep zorgt met een keur van instrumenten voor de begeleiding.

Adres: Bermweg 280, Capelle Schenkel.

Schenkelkerk

Deze mooie kerk van de Samen-op-Weg Wijkgemeente Schenkel is op 23 december 1963 in gebruik genomen als 'Goede Herderkerk'. Naast het gebouw zelf en de constructie - de kerk is gebouwd als schaapskooi - is al wandelend door de kerk veel symboliek en naar het geloof verwijzende kunst te ontdekken. Zo bevindt zich aan de voorzijde van het hoge puntdak een grote glazen driehoek die de stralen van de zon symboliseert, in de westgevel zit een fraai glas-in-beton-raam met in het midden een rode cirkel die het bloedend hart van Christus voorstelt. Buiten, boven de hoofd- en zij-ingang, vinden we een mooi mozaïek.

Adres: Bermweg 29b, Capelle-Schenkel.

Capels Kerkenpad, een fietstocht

De Historische Vereniging Capelle aan den IJssel heeft een Kerkenpad uitgezet. De fietsroute van ongeveer 25 kilometer voert via diverse mooie plekjes in Capelle aan den IJssel langs de Capelse kerken en musea. De routebeschrijving is verkrijgbaar in het Historisch Museum, het Dief- en Duifhuisje, bij de informatiebalie van het gemeentehuis, bij de bibliotheek op het Stadsplein en bij de informatiekraam van de HVC naast de Dorpskerk. Prijs 1 euro.

Voorheen de Van Cappellenstichting

In afwachting van de restauratie van het ruim honderd jaar oude gebouw is de inventaris van de even oude regentenkamer in voorheen de Van Cappellenstichting elders opgeslagen en kan dus niet worden getoond. Wel wordt historische kleding geëxposeerd uit de collectie van de Historische Vereniging Capelle aan den IJssel. Bestuursleden van de 'Stichting Cultuur aan de Dorpsstraat' zijn aanwezig om u te informeren over de doelstellingen van de Stichting en de toekomstige mogelijkheden van het voormalige oude mannen- en vrouwenhuis.

Adres: Dorpsstraat 164, Capelle-Dorp, Middelwatering.

Rondvaart met twee historische zeilschepen

Vanaf de aanlegsteiger tegenover het veerhuis aan de Dorpsstraat 199/201, even voorbij de Dorpskerk, kan een rondvaart worden gemaakt op de Hollandsche IJssel met 2 oude historische zeilschepen.

De paviljoenschuit 'Zeldenrust' is een tjalk die in 1914 op de werf van Van Duijvendijk in Krimpen aan den IJssel werd gebouwd. Tot 1974 heeft dit unieke schip, met een lengte van bijna 23 meter en een breedte van 4,85 meter, de Hollandse binnenwateren bevaren als zandschip. Het behoort tot één van de grootste en snelste schuiten waarmee de IJsselmannen hebben gevaren. Het zeiloppervlak is 188 m², opgebouwd uit een grootzeil, fok en kluiver. De waterverplaatsing is 50 kubieke meter.

De 'Willy', is een Zeeuwse klipper uit 1908. Het schip heeft voornamelijk suikerbieten en aardappelen gevaren in Zeeland en Zuid-Holland. Later heeft het ook zand en grind vervoerd. Het schip is door de eigenaar geheel verbouwd en dient als woning voor zijn gezin. Buitenom is enkele jaren geleden een zeer grote restauratie afgerond. Het hele schip is toen gestraald en van een nieuwe verflaag voorzien. Daarnaast is er veel ijzerwerk vervangen en een nieuwe roef geplaatst.

Vanwege de aansprakelijkheid kunnen kinderen, jonger dan 12 jaar, slechts onder begeleiding van volwassenen een vaartocht maken.

Samenwerking met Krimpen aan den IJssel

Dankzij samenwerking met de gemeente Krimpen aan den IJssel kunnen de historische schepen tijdens de rondvaart aanleggen aan de andere IJsseloevers, vlakbij molen De Schelvenaer. Vanaf de molen is het 5 à 10 minuten lopen naar het Streekmuseum Crimpenerhof, gevestigd in een 17e eeuwse Saksische Hallenhuisboerderij aan de IJsseldijk 312. Naast de vaste collectie is hier deze dag een expositie te zien over de kerkgebouwen in Krimpen. Aan de IJsseldijk 232, eveneens vlakbij de aanlegsteiger, kan een bezoek worden gebracht aan de bijzonder mooie Nederlands Hervormde IJsseldijkkerk uit 1864.

*De Werkgroep Open Monumentendag:
Anneke van den Bremen, Jaap de Gier en Paul Weyling*

DE HVC ZOEKT VRIJWILLIGERS

- voor het scannen en beschrijven van foto's voor de Beeldbank -
- voor het invoeren van gegevens in de Digitale Stamboom -
- voor het beheer van het Historisch Museum -
- voor ingeroosterde museumdiensten - voor de Werkgroep Educatie -
- voor de functie van voorzitter

Informatie bij de secretaris:
Anneke van den Bremen, telefoon 010 - 284 95 48

KANAALWEG 42, EEN BIJZONDER GEBOUW

Kanaalweg 42 is een bijzonder gebouw. Een gebouw waar niet alleen is geschonken en gedronken, gekookt en gegeten, gedanst en gefeest, geflirt en gevrijd, gehuild en gelachen, gelogen en bedrogen, gebiljart en gekaart, gewoond en geslapen, gewerkt en geluierd, maar ook geschaakt, gemusiceerd, geëvangeliiseerd, gepreekt, geluisterd, gebeden, gedoopt, beleden, gezongen, geprezen, getrouwd en gerouwd. Ook zijn in het ruim vijfenzeventig jaar oude pand voorstellingen gegeven, radio-opnames gemaakt, evacués opgevangen, verhalen verteld, lessen gevolgd, zaken gedaan, adviezen verstrekt, de boekhouding verzorgd, duikuitrustingen verkocht en duikpakken gefabriceerd en gerepareerd. Het gebouw heeft de meest uiteenlopende functies heeft gehad: café, wijkgebouw, kapel, woningen, feestzaal, kantoor en snackbar. Nu is in het pand een speciaalzaak voor duikers gevestigd. Kanaalweg 42 is met recht een bijzonder gebouw!

Gebouw de Schenkel

Op 3 augustus 1923 trouwt in Rotterdam de 42 jarige grossierster in verbandartikelen Elisabeth Apon met de 53 jarige scheikundige Pieter van Bijsterveld. Een scheiding op 4 juli 1928 maakt een einde aan het huwelijk. Elisabeth vestigt zich daarna in Capelle aan den IJssel, waar zij op 23 september 1928 wordt ingeschreven en gaat wonen aan de Bermweg 62 (later vernummerd in 298) in 'De Polder'. Ruim een half jaar later, op 4 april 1929, vraagt zij aan het Capelse gemeentebestuur vergunning voor het 'oprichten van een café met woonhuis aan de Schenkelweg-oost'. (Kanaalweg sinds 1920, maar in de volksmond blijft nog enige tijd de officieuze naam Schenkelweg in gebruik). De bouwvergunning wordt op 23 mei 1929 verleend. Timmerman Willem Visser uit Keeten (Capelle-West) gaat het etablissement bouwen, onderaannemers zijn: Slingerland (metselwerk), G. Maat (schilderwerk), C. van Vianen (elektra) en C. Verhoeff (centrale verwarming). De grond wordt gekocht van landbouwer Arij van Cappellen van 'Veldzicht', 's-Gravenweg 229, hoek Kanaalweg.

De bouw van het café met woonhuis moet voorspoedig zijn verlopen. Want op 27 augustus 1929, slechts ruim drie maanden na het verlenen van de bouwvergunning, wordt aan het gemeentebestuur gemeld dat het pand Kanaalweg 42 is

Links Bermweg 298 (voorheen 62), de woning van Elisabeth Apon in de periode 1928-1933. Nu bevindt zich op dezelfde plaats Magazijn Enza.
Foto: archief gemeente Capelle aan den IJssel.

opgeleverd en in gebruik genomen. Willem Visser, die kastelein wordt in het café dat hijzelf heeft gebouwd, heeft alles op alles gezet om vóór Koninginnedag, zaterdag 31 augustus 1929, klaar te zijn. Het Koninginnedagfeest aan 'De Schenkel', dat een grote bekendheid en populariteit geniet in Capelle en wijde omgeving, trekt traditioneel veel bezoekers. Wellicht komen die - nieuwsgierig naar het nieuwe vlakbij het feestterrein gelegen etablissement - een consumptie bij mij in de zaak gebruiken moet Visser hebben gedacht. Met een advertentie in de nog jonge 'De IJsselstreek' van donderdag 29 augustus 1929, speelt hij hier alvast op in met als wervende tekst: 'Bezoekt allen tijdens de feesten in den Polder het naar de eischen des tijds ingerichte Café 'Gebouw de Schenkel', Kanaalweg 42 Cap. ald IJssel. 1e klas consumpties tegen 3e klas prijzen'. In de advertentie wordt meteen de naam van het café onthuld, die in een steen hoog in de gevel is uitgehakt. Het stichtingsjaar '1929' is in een andere, kleinere, hoger geplaatste gevelsteen gebeiteld. Visser had overigens zijn café liever een andere naam gegeven. Dat blijkt uit een brief die hij op 20 juni 1929 hoopvol aan 'de Weledele Heerre Burgemeester en Wethouders' heeft verzonden: 'Mijnne Heerre, Hiermede wend mij tot u met een beleefde verzoek. Om in de voorgevel van het in aanbouw zijnde Vereenigingsgebouw aan de Schenkelweg een steentje te mogen plaatsen waar in gebeiteld staat 'Het wapen van Capelle'. Hopen u Edele mijn tegunsten moog beantwoorden. Hoogachtend, W. Visser, Boezemstraat 61 (nu Van Speykstraat), Alhier'. B&W laten een week later echter weten "dat het voeren van een gemeentewapen wettelijk geregeld is en op grond daarvan verboden".

Het nieuwe etablissement is het 'mooiste café van Capelle' vindt men in 'De Polder'. Grote ramen zorgen voor veel licht, het is ruim en modern. Meteen na binnenkomst staat links de tapkast, met daar vlakbij de ingang naar de (wijn)kelder. Direct achter het café ligt de zaal, die plaats biedt aan circa 300 mensen. De scheidingwand tussen beide ruimten kan eenvoudig worden weggenomen, om zo, als dat nodig is, van café en zaal één groot feestgebouw te kunnen maken. De zaal wordt 'sierlijk verlicht met 10 groote lampen te zamen 2000 kaars'. Achterin de zaal is een ruim toneel. Links naast het toneel is een toegang naar het daarachter gelegen woonhuis, dat beneden een keuken en woonkamer heeft en boven één grote zolder. Later zijn van deze zolder twee slaapkamers gemaakt. Wie de woning gaat bewonen of heeft bewoond lijkt nog niet na te gaan. Is het Visser, personeel, zijn opvolger of een huurder van buiten? We weten het pas als de gegevens van Burgerlijke stand en bevolkingsregister uit die periode openbaar en te raadplegen zijn.

Na zo'n drie weken met het café te hebben kunnen proefdraaien wordt op donderdag 19 september 1929 's avonds om 8 uur 'Gebouw de Schenkel' officieel geopend en ingewijd. Exploitant Willem Visser heeft voor de feestelijke avond, waarvoor een kwartje entree moet worden betaald, de muziekvereniging 'Eendracht Maakt Macht' en zangvereniging 'Zang en Vriendschap' uitgenodigd 'eenige nummers ten beste komen geven'. Ceremoniemeester de heer Chr. van Beek spreekt namens Visser een openingswoord. 'Het was een prachtige avond' schrijft 'De IJsselstreek' een week later: 'Het klankgehalte van de zaal is voortreffelijk en de heer Visser kan tevreden zijn, het welk onder zijn leiding is gedaan. Dat het op prijs gesteld wordt, dat aan de Kanaalweg een nieuwe concertzaal is gebouwd, getuige de vele bloemstukken. De geheel gevulde zaal gaf

een gezellige indruk waartoe een zee van licht het hare bijdroeg. De sierlijke verlichting kwam goed tot haar recht. Het toneel voldoet goed. De zaal – welke getimmerd is met een drie duims Amerikaans grijnen rijvloer – biedt voor hen die graag een dansje willen maken een mooie gelegenheid'.

Dat in het café Amstelbier wordt getapt is van verre al te zien. Een groot bord op de nok van het dak met daarop in grote letters 'AMSTEL BIEREN' maakt iedereen die 'De Schenkel' nadert dat meer dan duidelijk. Net als een wat kleiner en dominant aanwezig bord aan de weg voor het etablissement. Geadverteerd wordt in die jaren met de slagzin '1/2 Nederland drinkt Amstelbier. U natuurlijk ook'. Het café wordt, zo blijkt na enige tijd, te weinig bezocht en loopt niet. Naar de reden kan men slechts gissen. Is het de sfeer, de kastelein of het bier van een Amsterdamse brouwer wat niet wordt gepreimd? Mogelijk vindt men de '3e klas prijzen voor 1e klas consumpties' toch nog te hoog. Of voelen Capelse cafébezoekers zich meer thuis bij Henk de Bruijn, die in café 'Kanaalzicht' schuin aan de overkant op nummer 75 Oranjeboombier tapt? Misschien zijn twee cafés, zo dicht bij elkaar wel teveel van het goede voor een kleine gemeenschap als 'De Polder'. Of zijn het de inkomens van de Capellenaren, die aanzienlijk lager liggen dan elders. Meer voor de hand ligt misschien de economische malaise na de beurskrach van New York in 1929, gevolgd door de crisis van de jaren dertig, die overal voor grote werkloosheid zorgt. Vooral de scheepsbouw wordt getroffen. Van de meer dan 400 mensen die op de scheepswerven in Capelle hun brood verdienen lopen er begin 1932 ongeveer 260 werkloos in de 'steun' of tegen een minimale vergoeding in de 'werkverschaffing'. De mensen die wel aan het werk kunnen blijven moeten genoeg nemen met een forse verlaging van hun toch al karig loon. Iedereen - werk of geen werk - moet alle zeilen bijzetten om de eerste levensbehoeften te kunnen betalen en geen schulden te maken. Luxe zoals drank, feest en uitgaan behoren voor de meeste gezinnen normaal al tot de 'onverantwoorde uitgaven' maar blijven in crisistijd als vanzelf helemaal achterwege. Caféhouders zijn daar als eerste middenstanders het slachtoffer van.

Op een gegeven moment zijn de grote reclameborden op de nok en bij de ingang ineens verdwenen. Aan de gevel hangt dan een eenvoudig uithangbord met de tekst: 'Café-billard. Amstel bieren. Adr. Kooijman'. Willem Visser is dan, zo mogen we aannemen, exploitant af. Elisabeth Apon, nog steeds eigenaresse van het pand, heeft in Kooijman kennelijk een nieuwe pachter gevonden. Niet voor lang, want in het voorjaar van 1933 staat "Gebouw de Schenkel" leeg en besluit Elisabeth Apon - gedwongen door het niet meer kunnen voldoen aan haar verplichtingen tegenover de hypotheekverstrekkers - het onrendabele 'mooiste café van Capelle' openbaar te verkopen. Op vrijdag 2 juni 1933 staat in de 'IJssel- en Lekstreek' de volgende advertentie:

'Notarissen Baggerman en Dassen zullen op Woensdagen 7 en 14 Juni 1933, bij opbod en afslag telkens om 11 uur, in het Koffiehuis van H. de Bruijn te Capelle a.d. IJssel in het openbaar verkoopen':

1. **HET GEBOUW "DE SCHENKEL"** bestaande uit Café met Vergaderzaal en Woonhuis, open grond en erf te Capelle a.d. IJssel, Kanaalweg 42, kad. gem. Capelle a.d. IJssel. Sectie A. Nos 3787, groot 4 Aren, 35 cA en 3788 groot 3 Aren, 45 cA. Onverhuurd. Grondbelasting f 53,87. Straatbelasting f 37,65. Polderlasten f 1,80.

2. **Het Woonhuis en verder getimmerd te Capelle a.d. IJssel aan den Bermweg No 298 benevens het recht van Erfpacht op den grond tot 31 dec. 1944, kad.gem. Capelle a.d. IJssel, Sectie A. No 2771, groot 5 Aren, 77 cA. In eigen gebruik. Grondbelasting f 17,03. Straatbelasting f 9,59. Erfpachtscann f 40,39. Polderlasten f 5,92.**

Aanvaarding direct na toewijzing. Betaling koopenningen Augustus 1933 benevens 5% rente per jaar plus lasten vanaf de toewijzing. Bezichtiging 5, 6, 7 juni a.s. van 10 tot 4 uur, op vertoon van toegangsbewijs, afgegeven door voornoemde Notarissen te wier kantore – Middensteiger 23b – nadere inlichtingen te bekomen zijn.

Uit de advertentie blijkt dat Elisabeth Apon naast het café met woonhuis aan de Kanaalweg ook haar huis aan de Bermweg 298, waar ze sinds september 1928 woont, moet verkopen. Hoe de veiling op 7 juni 1929 is verlopen wordt duidelijk na het lezen van de advertentie in de IJssel- en Lekstreek van vrijdag 9 juni 1929: 'Afslag van na te melden onroerende goederen te Capelle a.d. IJssel op Woensdag 14 juni 1933 des v.m. 11 uur, in het Koffiehuis van de Bruijn, aldaar. Ingezet als volgt: Kanaalweg 42 op f 4.600,—, Bermweg 298 op f 2.550,— Baggerman en Dassen, Notarissen te Rotterdam'.

Wijkgebouw der Nederlands Hervormde Gemeente

Het is dominee Joseph Booi (gekomen van De Lier 14-4-1929, emeritaat 1 mei 1944), die tijdens de vergadering van 'Kerkvoogden en Notabelen der Nederduitsch Hervormde Gemeente' op 13 juni 1933, met het voorstel komt een poging te wagen café 'Gebouw de Schenkel' aan te kopen. Als het lukt, zou hij het pand willen bestemmen voor evangelisatiedoelinden. Een wijkgebouw waar ook de zondagschool, die in een te klein en te primitief ingericht gebouw-tje aan de Bermweg-Oost wordt gehouden, zou kunnen worden gehuisvest. Een eigen onderkomen zal voor de leden van de Hervormde Kerk in 'De Polder' in

De Kanaalweg rond 1930, gezien in de richting van de Bermweg. Uiteris rechts 'Café Gebouw De Schenkel'. Foto: archief HVC

een behoefte voorzien, zo vinden met dominee Booij ook de kerkvoogden J. Nell (voorzitter), P.C. Bom (secretaris), T. Koppenol, M. Molenaar en M.G. Schinkel en de notabelen J. Aartsen, N. Aaldijk, M. Buijs, S. Hak, P. Kalkman Gzn. en C.F. Struijk, die unaniem met het voorstel instemmen. Na een discussie tot in de late uurtjes wordt met algemene stemmen besloten dat 'Gebouw de Schenkel' voor maximaal f 6.500,— mag worden aangekocht, wat betekent dat tot uiterlijk f 1.900,— kan worden afgemijnd. Woensdag 14 juni 's morgens vroeg vraagt secretaris Bom aan Jacob Stolk (1893-1978) of hij wil proberen 'Gebouw de Schenkel' voor de Hervormde Kerk aan te kopen. Stolk, in het dagelijks leven gemeentebode en wonende aan de Dorpsstraat 28, is regelmatig te vinden op openbare verkopen in Capelle en heeft door zijn ervaringen op dit gebied en functie van kerkontvanger het vertrouwen van de Kerkvoogdij. Stolk, ook al bereikt het verzoek hem pas kort voor aanvang van de veiling, toont zich als betrokken gemeentelid als vanzelfsprekend onmiddellijk bereid. Hij is bovendien al bekend met de verkoop omdat hij een week eerder ook aanwezig was toen Kanaalweg 42 onder leiding van notaris Michiel Dassen door koopman Willem Vente uit Hillegersberg in bod werd gebracht voor een bedrag van f 4.600,—. De man die alle inkomsten van de kerk ontvangt en registreert, zorgt ervoor op tijd bij de afslag aanwezig te zijn. Afslager is de in Capelle bekende, dan 82 jarige, oud-gemeenteveldwachter Cornelis Johannes Laman. Zodra de afslager komt bij een bedrag dat f 100,- lager ligt dan dat de Kerkvoogdij wil besteden roept Jacob Stolk "Mijn". Nadat notaris Dassen heeft gehoord dat Stolk in opdracht handelt, stelt hij alles in het werk om erachter te komen wie zijn opdrachtgever is. Stolk, bang dat de gunning vanwege de lage, gemaakte prijs van f 6.400,00 (inzet f 4.600,00 + afslag f 1.800,00) aangehouden wordt, zwijgt in eerste instantie. Pas later, als hem in aanwezigheid van getuigen wordt verzekerd dat het pand in ieder geval gegund wordt is hij bereid te vertellen dat het om de Nederlands Hervormde Kerk gaat. De woning van Elisabeth Apon aan de Bermweg 298 (voorheen 62) wordt voor f 2.650,00 gekocht door Cornelis Terlouw van de Dorpsstraat 61. Een dag later, donderdag 15 juni, melden de heren Bom, Stolk en Nell zich op het kantoor van de notaris in Rotterdam om de aankoop vast te leggen. Dinsdag 20 juni wordt f 636,25 aan veilingkosten betaald. Zoals afgesproken wordt op 1 augustus 1933 de koopsom en de verschuldigde rente voldaan: f 6.499,84, waarvan door de Kerkvoogdij f 6.000,00 wordt geleend van de Diaconie. De inventaris van het café – onder andere tafels, stoelen en gordijnen – wordt voor f 300,00 van oud-eigenaresse Elisabeth Apon overgenomen, die na het verlaten van haar woning aan de Bermweg vermoedelijk naar Rotterdam is vertrokken.

Het café wordt door de Kerkvoogdij in korte tijd hier en daar aangepast maar voor het grootste deel in de oorspronkelijke staat gelaten. Geld voor een verbouwing is er niet. Het pand, van buiten haveloos en van binnen niet veel beter, heeft eigenlijk niet meer dan een aantal vergaderruimten. Donderdag 6 juli 1933 20.00 uur, slechts drie weken na de veiling, wordt 'Gebouw de Schenkel' ingewijd als 'wijkgebouw en afdeling van de Nederlands Hervormde Kerk te Capelle aan den IJssel'. Dominee Booij is spreker die avond en schetst: "dat het gebouw, oorspronkelijk gebouwd door de Filistijnen voor wereldsche vermaken nu in goede handen gekomen, door Gods goedheid, om als Evangelisatie- en verenigingsgebouw te worden gebruikt". Dominee Booij maakt verder de opmerking "als dit nu maar geen twist zou veroorzaken als met een ander wijk-

gebouw der Nederlands Hervormde Kerk is gebeurd (Dominee doelt op een breuk tussen de Hervormd-Gereformeerde Evangelisatievereniging in Keten met de Kerkvoogdij in 1930/1931, waarbij 48 leden uit het lidmatenregister werden geschrapt). *Want dat is ook een afdelingsgebouw van de Nederlands Hervormde Kerk, de kerk (Dorpskerk) waar steeds de ooeivaars weer op het nest terugkeren om vol vertrouwen hun komende jongen groot te brengen. Ook het Capelsch voorgelacht liet zich rustig rondom deze kerk begraven, die hen lief was. Dat velen dit eens goed mochten verstaan".* De bijeenkomst wordt staande zingend afgesloten.

Veel geld moet aan onderhoud worden besteed, teveel in relatie met het gebruik. Het gebouw is niet rendabel. Kerkdiensten worden er op een enkele uitzondering na niet gehouden, wel bijbellezingen, zondagschool en catechisaties, terwijl het verder af en toe door slechts enkele verenigingen wordt gebruikt. Alleen de Meisjesvereniging vergadert er regelmatig. Zij zijn het die in 1934 een bazar organiseren en f 250,00 aan de Kerkvoogdij kunnen overdragen voor het vervangen en uitbreiden van de inventaris. De woning aan de achterzijde binnen het wijkgebouw heeft mogelijk in de oorlogsjaren nog enige huurpenningen opgeleverd toen deze achtereenvolgens werd bewoond door de dames M.E. van de Poel, C. Bouthoorn en onderwijzeres Helena Agatha Kraan.

Vanaf oktober 1946 worden in het wijkgebouw op zondagavond kerkdiensten gehouden. Ondanks de slechte staat van het pand, de verouderde inventaris en de ontbrekende kerkelijke sfeer worden de diensten goed bezocht. Plannen worden gemaakt om een aantal dringend noodzakelijke verbeteringen/reparaties uit te voeren en de haveloze ruimten van een nieuwe kwast verf te voorzien. Om het hiervoor benodigde geld te verzamelen wordt een bazar georganiseerd die

De Kanaalweg rond 1955, gezien in de richting van de 's-Gravenweg. Uiterst links is het pand van Arie Ton, die met als rechterbuur de 'Kapel' een benzinstation exploiteert. Foto: archief HVC.

f 6.700,00 opbrengt. (Dat geld voor reparaties dringend nodig is blijkt als bij de opening van de bazar spontaan een aantal mensen door de vloer zakt.) Een bedrag dat vele malen hoger is dan de kosten van de gewenste opknopbeurt, waardoor een uitgebreider plan kan worden gemaakt. De bazarcommissie, die onder leiding staat van dominee Adrianus Jan Flink (gekomen van Voorhout 9-12-1945, vertrokken naar Den Haag 2-7-1950), stelt daarom de Kerkvoogdij voor het wijkgebouw in zijn geheel te verbouwen en legt daarbij een uitgewerkt plan op tafel. Dat plan is op verzoek van dominee Flink gemaakt door ir. M.C.A. Meischke, de architect van o.a. de Oosterkapel aan de Ringvaartweg/Turfweg in Rotterdam-Oost. De Kerkvoogdij stemt ondanks de financiële consequenties - de verbouwing en inrichting wordt geraamd op ruim driemaal de opbrengst van de bazar - vol vertrouwen met het plan in.

Kapel(le) aan de Schenkel

Op 27 april 1948 wordt door de gemeente Capelle aan den IJssel aan de Nederlands Hervormde Gemeente vergunning verleend voor *'het verbouwen van een bestaande caféruimte, annex woning, tot kerkzaal met kosterswoning aan de voorzijde, consistorie en catechisatieruimte, geraamde bouwkosten f 16.000,00'*. Aannemer H. van Wijngaarden krijgt opdracht voor de verbouwing, die vermoedelijk pas in oktober 1948 van start is gegaan. Onder toezicht van Van Wijngaarden, die zelf voornamelijk het metsel- en stucadoorswerk verzorgt, wordt aan de bouw verder meegewerkt door de onderaannemers: C. Buijs & Zonen (timmerwerk), K.J. Jongkind (schilderwerk), H. Vogelenzang de Jong (elektra), G. van Kleef (loodgieterswerkzaamheden), Bestebroer (centrale verwarming) en C. Verhoeff (smeedwerk). Aart Lagerwaard zorgt voor het meubilair en mevrouw van Dam voor de stoffering.

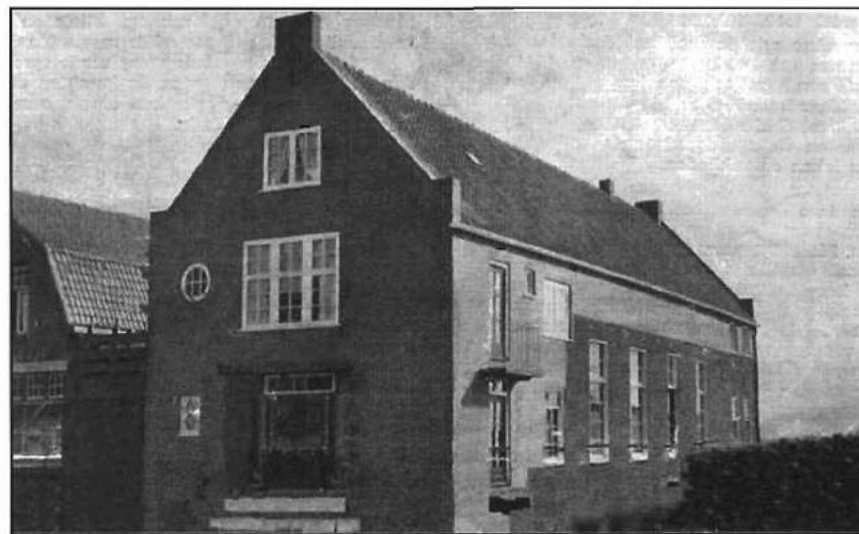
De opdracht om van het voormalige café een 'Kapel' te maken is verre van eenvoudig. Vooral het realiseren van de kosterswoning en het maken van een geheel nieuwe voorgevel vergt veel overleg tussen architect en (onder)aannemer(s) en voortdurende aanpassingen aan het bouwplan. Na het uitbreken van de voorgevel wordt op vrijdag 12 november 1948 door dominee Flink de eerste steen gelegd. Na een bouwtijd van circa 7 maanden kan op dinsdag 17 mei 1949 het voormalige café en wijkgebouw als 'Kapel' in gebruik worden genomen.

De Hervormde Gemeente in Schenkel is trots op wat tot stand is gebracht, blijkt uit de woorden van de sprekers - dominee A.J. Flink, presidentkerkvoogd P.C. Bom, dominee Bastiaan Baks (gekomen van Yerseke, 25 april 1948, naar Kruiningen, 25 september 1966), loco-burgemeester en wethouder L. Verhoef, architect ir. M.C.A. Meischke en aannemer Van Wijngaarden - op de openingsavond. Een aantal sprekers komt niet met lege handen. Dominee Flink biedt namens de leden van de Hervormde Gemeente 100 stoelen en de volledige aankleding aan. Als persoonlijk geschenk overhandigt hij, mede namens zijn vrouw, de kanselbijbel: een bijbel uit 1864 in de Statenvertaling. De heer Bom biedt namens de Kerkvoogdij de overige 150 stoelen aan en een nieuw orgel, dat is gebouwd door orgelbouwer Vermeulen uit Overschie en deze avond wordt ingewijd door organist Besselaar uit Rotterdam, die de Kerkvoogdij bij de aankoop van het instrument heeft geadviseerd. Dominee Baks schenkt namens de Kerkenraad acht armstoelen voor de consistorie en 50 exemplaren van de nieuwe zangbundel, de aannemer een stoel voor op de kansel. Zeer velen maakten

daarna van de gelegenheid gebruik de 'Nieuwe Kapel', zoals het gebouw in de volksmond wordt genoemd, te bezichtigen.

De kerkzaal kan worden betreden via een hal, direct achter de aan de Kanaalweg gelegen hoofdingang. In de kerkzaal recht tegenover de hal en ingang bevindt zich de preekstoel met daarboven het orgel. De voormalige achter de kerkzaal gelegen woning is verbouwd tot consistorie, de verdieping tot vergaderruimte. Links van de hoofdingang is de keuken, rechts een ruimte met een trap naar de bovengelegen kosterswoning. Deze woning, omschreven in het bestek als *'koterswoning voor kinderloosgezin'* bestaat uit een gang met een trap naar de slaapkamer en de berging op zolder, een keuken, woonkamer, slaapkamer en douche. Als eerste koster woont hier Arie Twigt met zijn vrouw en dochter. Twigt is kort na de ingebruikname al weer koster af, maar blijft als organist aan de 'Kapel' verbonden. Hij wordt opgevolgd door Martinus Boudestein, die de kosterswoning in juni 1949 betreft en samen met zijn vrouw Elisabeth van der Voet ruim 11 jaar het gezicht van de 'Kapel(le) aan de Schenkel' zal blijven. Dochter Ineke herinnert zich nog de drukte in de 'Kapel' rond de opvang van evacués uit de watersnoodgebieden in de eerste dagen van februari 1953. Ook de schaaktoernooien in de kerkzaal, waarbij ze beslist niet mocht praten, waren bijzonder. Net als de opnames voor de NCRV-radio o.l.v. omroepcoryfee Dick van Bommel. Eind september 1960 verlaat het hardwerkende kostersechtpaar Kanaalweg 42 en verhuist naar de Kerklaan. Boudestein, die in het dagelijks leven schilder is bij Maarten van Wijk aan de Plantsoenstraat, wordt het 'kosteren' teveel na het verlies van zoon Wim, die in 1958 bij een ernstig verkeersongeluk op de Ketensedijk om het leven komt. De volgende koster, Adrianus Hansum, woont met zijn gezin nog tot maart 1964 in de 'Kapel', waarna de

De 'Nieuwe Kapel' aan de Kanaalweg 42 in 1949. Foto: archief HVC.

familie verhuist naar een nieuwe kosterswoning bij de eveneens nieuwe 'Goede Herderkerk' aan de Bermweg.

In het jaar dat de 'Kapel' in gebruik wordt genomen gaat de gemeente Capelle aan den IJssel voortvarend aan de slag met het bouwen van woningen in 'De Polder'. De eerste 39 aan de Bloemensingel en de Goudenregenstraat worden in 1950 opgeleverd. In de periode 1951-1954 worden in de Bloemenbuurt nog eens circa 250 woningen gebouwd. Als in 1960 de eerste hoogbouw in Capelle aan het Meidoornveld wordt opgeleverd is het aantal leden van de Nederlands Hervormde Gemeente in de wijk zo toegenomen dat de 'Kapel(le) aan de Schenkel' te klein is geworden. Aan de Bermweg 29b, op de hoek van de Goudenregenstraat, wordt een locatie gevonden voor de bouw van een nieuwe, grotere kerk. Dominee Hendrik van der Giessen (gekomen van Tricht, 30 juli 1950, naar Wollega 27 januari 1974) slaat op 22 mei 1962 de eerste paal van de 'Goede Herderkerk', die op 23 december 1963 in gebruik wordt genomen. De 'Kapel', waar men eens zo trots op was, wordt verlaten.

De 'Kapel' wordt in 1964 gekocht door Adrianus (Aad) van den Adel, die er weer een feestzaal van maakt. De nieuwe bestemming voorziet in een behoefte, ruimten om feest te vieren zijn in Capelle niet dik gezaaid in die tijd. Van den Adel, die sinds 1958 schuin aan de overkant een limonadefabriekje en drankengroothandel heeft, noemt de zaal dan ook heel toepasselijk 'De Uitkomst'. De kosterswoning wordt betrokken door P. van Bergen Bravenboer, een werknemer van Van den Adel, die er tot eind 1967 blijft wonen. Daarna wordt de woning achtereenvolgens verhuurd aan de accountantskantoren van W.J. van Cappellen en J.T. Markus. In 1983 beëindigt Van de Adel zijn activiteiten in het pand en doet het in de verhuur. Aan de voorzijde wordt dan een snackbar gevestigd, die dezelfde naam krijgt als de zaal. In de overgebleven ruimte erachter vestigt zich Van der Jagt Diving, die er duikuitrustingen verkoopt, duikpakken fabriceert en repareert. Nadat de snackbar is verhuist naar de overzijde van de Kanaalweg neemt Van der Jagt het gehele pand in gebruik, waarna de firma in 2002 eigenaar wordt. Kanaalweg 42 - café, wijkgebouw, kapel, woningen, feestzaal, kantoor, snackbar en duikcentrum - met recht een bijzonder gebouw!

Paul Weyling

De 'Goede Herderkerk', nu Schenkelkerk, opvolger van 'de Kapel', gezien vanaf de Goudenregenstraat in 1964. Foto: verzameling Paul Weyling

KERK AAN HUIS

Omstreeks het jaar 1580 vertrok haringhandelaar Johan van der Veecken van het Zuid-Nederlandse Mechelen naar Rotterdam. Hij deed dat in de eerste plaats om economische redenen: hij verwachtte daar als handelaar meer ruimte te krijgen dan wanneer hij vanuit Antwerpen bleef opereren, immers het Spaanse leger was bezig alle opstandige steden in Vlaanderen en Brabant te heroveren. Hij had dat goed gezien: mede door zijn rol in de Verenigde Oost-Indische Compagnie werd Johan van der Veecken één van de "rijksten en notabelsten" van Rotterdam.

De keuze voor Rotterdam was hem mede ingegeven door de tolerante houding daar ten aanzien van het katholicisme. Openlijke uitoefening van de katholieke eredienst was er weliswaar al sinds 1572 verboden, maar bijeenkomsten in huizen van particulieren werden oogluikend toegestaan en hun geloof was geen beletsel voor katholieken voor deelname aan de stedelijke en bestuurlijke elite van de stad.

Tekening van 'Het Sloth te Cappelle bij Rotterdam' (anoniem) circa 1737. Tekening: gemeentearchief Rotterdam.

Zijn aankoop in 1612 van de Hoge Heerlijkheid van het Huis te Capelle gaf Johan van der Veecken een zekere autonomie.

Hij kon daardoor openlijk katholiek zijn. Hij maakte daarvan gebruik om in het door hem gebouwde kasteel een grote ruimte op de verdieping tot kerkzaal in te richten. Ongeveer anderhalve eeuw later beschrijft de geschiedschrijver Jacob Kortebbrand deze ruimte aldus:

"in het vertrek boven de zoo even gemelde groote zaal, bespeurt men noch de merkteekenen dat het weleer voor een Roomsche kerk gedient heeft; het bovenvertrek aen de zuidoostzyde van het Huis is met vele schilderyen versiert, zynde afbeeldingen van de Heeren en Mevrouwen van dit Slot waer onder Johan van der Veecken en zynen Priester."

Het is niet bekend of deze kerkzaal van het Huis ook ten dienste heeft gestaan van andere katholieken uit de Hoge Heerlijkheid en mogelijk ook uit de ambachtshoerlijkheid Capelle. De kerkzaal heeft niet lang als zodanig dienst gedaan: zeker vanaf 1666 is er geen katholieke heer of vrouwe van Capelle meer geweest.

Hans Bolkestein

OVER DE KAPEL EN WAT DIES MEER ZIJ

De naam Capelle met toevoeging op of aan den IJssel wordt geacht ontleend te zijn aan een ter plekke ooit bestaan hebbende kapel. Uit het register van Kruisochtentienden uit 1280 (een belasting geheven ter financiering van de laatste stuiptrekkingen van deze expedities) blijkt dat toen in Capelle al een parochiekerk bestond. De moederkerk ervan moet in het veel oudere dorp Ouderkerk op d' IJssel worden gezocht. Op naam van dit dorp staat het oudste handvest verleend door de Graaf van Holland Floris II, bijgenaamd de Vette, in 1097 waarin dijkonderhoud en zekere belastingvrijdom zijn geregeld. Er bestaan aanwijzingen dat de eerste kerk daar dateert uit het begin van de 10^e eeuw. Bij de restauratie van het huidige kerkgebouw zijn resten van muren gevonden van een tufstenen kerk uit de 12^e eeuw.

De kapel in kwestie wordt gesitueerd op 20 minuten gaans van het dorp Capelle, dus een kleine 2 kilometer, naar ik vermoed stroomopwaarts dat wil zeggen in de richting van Ouderkerk. Buitendijks moet op die plek een steil aflopende diepte in de Hollandsche IJssel hebben gelegen en werd de dijk daar voorzien van 'kram en paalwerk'. Deze plek noemde men het 'heilige schoor'. De kapel zou hebben behoord tot een aan de overzijde van de rivier gelegen hebbend klooster. Resten hiervan zouden zijn ontdekt bij de bouw vele eeuwen later van een buitendijkse watermolen. In aanmerking nemend dat de verspreiding van het christendom in de 8^e eeuw door Bonifacius in gang werd gezet, waarbij de vestiging van kloosters als aanloop een rol speelde, zou dit klooster naar mijn mening de voorloper kunnen zijn geweest van de eerste parochiekerk van Ouderkerk. Voorts bestaat er een overlevering dat ter plaatse van dit klooster van de langsvarende schepen tol werd geheven, een tol die bekend stond als de 'geestelijke tol'.

De genoemde bouw van een watermolen buitendijks moge vreemd klinken, niet echter als hier sprake zou zijn geweest van een getijmolen. Getijmolens waren watermolens die gebruik maakten van getijbeweging, hetzij rechtstreeks van de eb- of vloedbeweging dan wel indirect van het getijverschil. In het laatste geval verzamelde men bij voorbeeld bij vloed water in een spaarbekken of spuikom om daarmee bij laag water het waterrad in beweging te brengen om te kunnen malen. De afdamming van de IJssel bij Hoppennesse aan het einde van de 13^e eeuw leidde tot lagerestanden in de Beneden-IJssel hetgeen de toepassing van getijmolens bevorderde. In de stad Gouda zijn er twee gebouwd in de tweede helft van de 14^e eeuw.

Uit een en ander moge duidelijk worden, dat de betreffende kapel in een zeer ver en vaag verleden moet zijn gesticht, mogelijk zelfs in de 9^e of 10^e eeuw.

Herman Stolk

Bron: Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden, A.J. van der Aa, 1841.

JANNY VAN BERKEL ONTMOET GER BONTE.

Hij is een geboren en getogen Capellenaar. Als kind woonde hij aan de Landzicht in Capelle-West, een blok woningen onderaan de dijk dat omstreeks 1968 - toen deel uitmakend van de Van Kinsbergenstraat - heeft moeten wijken voor de dijkverzwaring na de watersnoodramp van 1953. Die ramp heeft voor Capelle grote gevolgen gehad. Een groot deel van de Ketensepolder tussen Capelle-West, de Algeraweg, de Abram van Rijkevorselweg en Kralingseveer, waar nu de wijk 's-Gravenland is gebouwd, lag erg laag. Dat heette dan ook de 'Put van Capelle'. En zeker na de ramp van 1953 werd het gevaarlijk geacht om daar te bouwen. Na de dijkverzwaringen eind jaren zestig/begin jaren zeventig en de plannen voor de bouw van een stormvloedkering in de Nieuwe Waterweg werd daarover weer anders gedacht. Vanaf 1953 zijn in Capelle-West achtereenvolgens het Doormanplein, de Doormanstraat, Van Kinsbergenstraat, Jan van Galenstraat, Olivier van Noortstraat, Van Speykstraat, Abel Tasmanstraat en Cornelis Houtmanstraat gerealiseerd, later weer gevolgd door de Banckertstraat, Kortenaerstraat, het industrieterrein en de Redebuurt eind jaren zeventig. Toen begin jaren negentig de 'Put' was opgehoogd kon ook de nieuwe wijk 's-Gravenland worden gebouwd. Na de ramp is er veel meer gesaneerd: onder anderen de Transvaalbuurt, de Arkelshof en een aantal woonblokken dat onderaan of dwars tegen de dijk was gebouwd. Honderden woningen zijn voor de dijkverzwaring gesloopt. De bewoners trokken over het algemeen naar Capelle-Middelwatering.

Ger heeft zelf van 1940 tot 1952 op een tuinderij gewerkt. Bij Kees Struik, een tuinder aan de 's-Gravenweg bij de IJsselmondselaan. Dat was vlakbij de toenmalige vuilnisbelt, een oude spoorput die met vuil werd volgestort. Daar stond ook het herenhuis van de scheepsbouwers Vuyk en de garage van Oudenaarde. Andere tuinders daar waren: Van Welie, Koedood en Soek. Ook stond er het woonhuis van kruidenier Siem van Driel. Het werk bij de tuinder werd in 1946

Van Kinsbergenstraat 1, 3 t/m 15. Het adres van de bewoners was eerder Landzicht en alleen bereikbaar vanaf de Nijverheidstraat. Vanaf 1953 werden de woningen opgenomen in de nieuwe Van Kinsbergenstraat, die via de ook nieuwe Doormanstraat kon worden bereikt. Foto: archief gemeente Capelle aan den IJssel.

onderbroken door militaire dienst. In april 1947 ging Ger naar Indië om na de 2^e politionele actie en de onafhankelijkheid van Indonesië in februari 1950 in Nederland terug te komen. Hij bewaart heel prettige herinneringen aan dat mooie land. Ook al vindt hij de taak die de militairen daar hadden heel dubbel. Op het laatst mochten ze niet meer optreden tegen Indonesische soldaten, omdat die het al voor het zeggen hadden.

Terug in Nederland kon hij weer terecht bij dezelfde tuinder, omdat die verplicht was hem na de militaire dienst terug te nemen. In 1952 ging Ger werken bij de KVS. Dat stond voor Korsten, de Visser en Smit. Die maakten aan de Nijverheidsstraat stalen kantoormeubelen. Het bedrijf stond daar naast Vuyk en Olthof en maakte heel veel kledingkasten voor militaire kazernes. Er was veel hand- en sjouwwerk. In 1961 vertrok het bedrijf naar Kampen omdat het in Capelle te weinig ruimte had voor uitbreiding. Daarna ging hij werken bij Rademakers Machinebouw aan de Schaardijk. In die tijd was Ger al actief in de vakbond. In 1953 werd hij bestuurslid van de Algemene Metaal Bedrijfsbond in Capelle. Namens deze zat hij ook in het bestuur van de vakcentrale NVV in Capelle. Dat heette toen nog Besturenbond en werd later FNV. De lokale invloed verdween door de centralisatie van de diverse vakbonden. Bij Rademakers was een hoge organisatiegraad, waardoor Ger toestemming kreeg om gedurende vier jaar elk jaar 6 weken naar de centrale kaderschool van de vakbond te gaan. Na die opleiding werd hij gekozen voor het werk in de ondernemingsraad, waarvan hij later secretaris werd. Hij probeerde daar commentaar te leveren op het jaarverslag van het bedrijf. Maar de directie wist niet goed hoe ze daarmee om moest gaan. De fabriek ging in 1984/85 failliet omdat de familie andere financiële belangen had en geld uit het bedrijf terugtrok. Er was een doorstart met De Schelde uit Vlissingen. Maar dat kostte veel mensen hun baan. Er was geen sociaal plan. Maar gelukkig was er veel vraag naar het goed geschoolde personeel van Rademakers, zodat de meeste mensen weer goed terecht kwamen. Ger ging

Ger Bonte (staande rechts) overlegt tijdens een gemeenteraadsvergadering op 3 september 1974 met de D66-fractie: v.l.n.r. drs. G.J.M. Derksen, drs. L.A. Welters en Th.N.M. van Marissing. Zittend rechts H.J. Verwoerd net als Ger toen ook PvdA-raadslid. Foto: archief gemeente Capelle aan den IJssel.

in 1987 met de VUT. Toen was de directeur al stevig bezig activiteiten af te stoten, waarna het bedrijf in 1988 definitief ophield te bestaan.

Ondertussen was Ger in 1966 door zijn vroegere baas Heuvelman die nu wethouder was, gevraagd om zich voor de PvdA kandidaat te stellen voor de gemeenteraad. Hij werd gekozen en bleef gemeenteraadslid tot 1984. Ger zette zich vooral in om de openbaarheid van zaken in de raad te vergroten. Hij kreeg daarover een conflict met wethouder Heuvelman. Zo stelde hij een rapport over de arbeidsverhoudingen op het gemeentehuis aan de orde. De wethouders Heuvelman en Jettinghoff waren dat niet gewend en verlieten lijkbleek de besprekingen. De fractie stond echter achter Ger waardoor Heuvelman in 1973 als wethouder aftrad en de partij verliet om lid te worden van DS 70. Ger heeft nog steeds veel waardering voor de goede dingen die Heuvelman in Capelle tot stand bracht. Hij vindt het jammer dat familie van Heuvelman het voor hem onmogelijk maakte om toch weer contact te leggen met Heuvelman. Met Jettinghoff heeft hij wel steeds contact gehouden. Ger werd toen fractievoorzitter en werkte aan een collegeprogramma waarop Verwoerd en Bruil wethouder werden. In 1973 kwam Ger in de gemeentelijke commissie voor maatschappelijke zorg. Tegenwoordig heet dat bijstand. Hij vond dat een mooie tijd. Je kon in de gemeente zelf nog veel doen in individuele gevallen. En Capelle had in die dagen een beter maatschappelijk zorgbeleid dan Rotterdam. Er werd gezegd dat één zone van de bus f 10,00 in de bijstand scheelde. Toch waren ook toen veel mensen die stille armoede leden en nergens om durfden te vragen. Andere leuke dingen die werden gerealiseerd waren het ontmoetingscentrum 'In de Speelman', in die tijd een hele vooruitgang. Er werden reinigingsrechten ingevoerd om zwembad De Blinkert te kunnen betalen. Daarvoor moesten kinderen voor het schoolzwemmen naar Rotterdam. En de aula op de begraafplaats met de extra ruimte die toen werd opgehouden voor het crematorium. De aula zou eerst in de Plantsoenstraat komen maar daar was de bevolking tegen. Ook plaatsing aan de Lijstersingel riep protesten op, terwijl er nu wel een commerciële aula is aan de Reigerlaan. Zonder protesten.

*Janny van Berkel-Otterspeer
Wim van den Bremen*

Ontmoetingscentrum 'In de Speelman' aan de Duikerlaan in maart 1973 met daarachter de Openbare Bibliotheek aan de Fluiterlaan en de flats van de Buizerdhof. Het is allemaal historie. Links van de flats is nog de Elimkerk aan de Merellaan te zien en de Rivierweg met daar weer achter de Fazantstraat. Foto: Han van Senuslarchief HVC.

VERDWENEN SCHEEPSHELLINGEN

Dienst doen in het museum is leuk. Zeker nu met de grote belangstelling voor 'Verdwenen Scheepshellingen'. Dertig of meer bezoekers op een zaterdagmiddag is geen uitzondering. Ze komen uit heel Nederland en dat maakt het nog eens extra bijzonder. Leuk is ook dat bezoekers mensen tegenkomen waarmee ze lange tijd op één van de scheepswerven hebben gewerkt en daarna elkaar niet meer gezien hebben. Zo'n middag krijgt dan het karakter van een reünie. Veel herinneringen aan het oude Capelle, de 'Verdwenen Scheepshellingen' in het bijzonder, worden dan opgehaald en die leveren weer mooie (soms sterke) verhalen op. Regelmatig komt er nieuw, interessant, oud materiaal op tafel. Soms wordt het zelfs geschonken of mogen we het lenen of kopiëren.

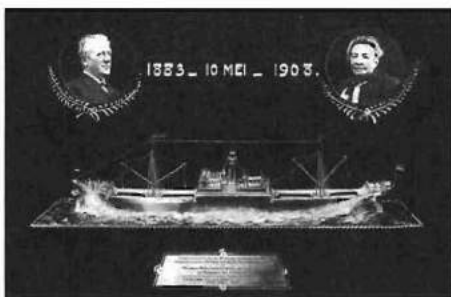

Foto van Adrianus Vuijk en zijn vrouw met in het midden de zilveren miniatuur van het S.S. 'Carl Lehnkering'. Op het plaatje onder is te lezen: "Tergelegenheid van de 25 Jarige Echtvereniging van onzen oudsten Patroon Den WelEd Heer Adrianus Vuijk en Mevrouw Maria Anna Hendrika van Klaveren. Uit Hoogachting Aangeboden door het Personeel der Scheepsbouwwerven van de Firma A. Vuijk & Zonen te Capelle ald IJsel".
Foto: archief HVC.

Zo mochten we van Ynse Boonstra uit Milaan de inhoud overnemen van een boekje dat Adrianus Vuyk en zijn vrouw Maria Anna Hendrika van Klaveren van het personeel aangeboden kregen - samen met een zilveren miniatuur van het op Werf II gebouwde S.S. 'Carl Lehnkering' - ter gelegenheid van hun 25-jarig huwelijk op 10 mei 1908. Het boekje bevat naast de gehouden toespraken alle namen van het personeel van Werf I (161 man) en Werf II (172 man) op dat moment. Die 333 namen zijn op een lijst verzameld en op de expositie te raadplegen. Bezoekers, zo blijkt iedere zaterdagmiddag, lezen minutieus alle namen op de lijst om uit te vinden of vader, grootvader, oom, een kennis, enz., enz., erop voorkomen. Er wordt nog net niet gejuicht maar het enthousiasme is groot als een bekende naam wordt gevonden. Zelf trof ik tot mijn genoegen mijn grootvader (Paulus Krijgsman, 1891-1975) en overgrootvader (Teunis Krijgsman, 1868-1951) op de lijst aan.

Mogelijk is 'de lijst' wel één van de redenen om (nogmaals) een bezoek aan 'Verdwenen Scheepshellingen' te brengen. Het enthousiasme van de bezoekers voor de expositie doet u misschien wel besluiten om ook in het dienstrooster van het museum te gaan meedraaien!

Paul Weyling

Verdwenen Scheepshellingen' is tot mei 2006 te zien in het Historisch Museum, gevestigd in het voormalig ketelhuis van het gemaal Jan Anne Beijerinck, aan de Bermweg 13. Openingstijden iedere zaterdag van 13 tot 16 uur.

DIEVEN EN DUIVEN

Aan de Rozenburch bevindt zich het 'Dief- en Duifhuisje', ook aangeduid als het 'Dief- en Duifhuis', het 'Dievenhuisje' of het 'Gevangenhuisje' en sinds 14 september 1996 het kleinste museum van Nederland. Zoals de eerste twee namen aangeven had dit gebouwtje een tweeledig doel: het werd gebruikt als gevangenis en het diende ook als een soort grote duiventil.

De eerste functie, als gevangenis, kwam voort uit het feit dat het Huis te Capelle een eigen rechtsgebied had. Er konden twee boeven gelijktijdig in worden ondergebracht, in afwachting van een veroordeling en/of ter voltrekking van een vrijheidsstraf. Hierover is (nog) maar heel weinig bekend.

De tweede functie, voor het houden van duiven, zal vooral wel gericht zijn geweest op de consumptie van het duivenvlees. Ook de duivenmest werd echter gebruikt en men meende ook een aantal ziektes met duivenvlees, -bloed, -lever en zelfs -mest te kunnen bestrijden (de duivenmest scheen, vermengd met honing en op de hals gelegd, een probaat middel tegen keelontsteking te zijn). Bovendien was het houden van duiven een 'heerlijk recht', en dus een goed zichtbaar statussymbool!

In Nederland stammen stenen duiventorens uit de zestiende en zeventiende eeuw. Vaak ook werden - zoals hier - delen van een gebouw(tje) voor het houden van de duiven gebruikt. De topgevels daarvan werden dan voorzien van vluchtgaten. Zo ook bij ons Dief- en Duifhuisje. Aan de voorgevel (zuidzijde) zijn de vluchtgaten echter later volledig weggemetseld en dus van buiten niet meer te zien. Aan de achterzijde (noordzijde) zijn zij aan de binnenzijde dichtgemetseld en van buiten nog wèl te zien.

Beide functies maken het aannemelijk dat het Dief- en Duifhuisje gebouwd zal zijn door Johan van der Veecken, gelijk met zijn kasteel, dus in 1615.

Hans Bolkestein

De informatie over duiventillen in Nederland is ontleend aan een artikel "De geschiedenis van de duiventil" door Jenny Roze in "'t Olde Karspel", periodiek van de Historische Vereniging De Wijk - Kockange, juni 2004.

Het Dief- en Duifhuisje aan de noordzijde voordat de vluchtgaten werden dichtgemetseld. Foto: archief gemeente Capelle aan den IJssel.

LANDELIJKE ARCHIEVENDAG

Op 29 oktober begint de Week van de Geschiedenis met de tweede Landelijke Archievendag. Het thema van de dag - én van de Week van de Geschiedenis - is: "Burenrelaties door de eeuwen heen".

IN MEMORIAM JENNIFER ANNE CHARLES 1942-2005

Tijdens een ingetogen, druk bezochte uitvaartdienst in de Dorpskerk, voorafgaande aan de begrafenis op de begraafplaats 'Schollevaar', is woensdag 3 augustus 2005 afscheid genomen van Jennifer Anne Charles. Jenny overleed na een lange en moedige strijd tegen kanker, 63 jaar oud, op 29 juli 2005.

Jenny Charles is op 2 april 1942 in Plymouth (Groot-Brittannië) geboren. In 1969 kwam zij naar Nederland en werkte daarna tot haar pensioen met hart en ziel in de verpleging en in operatiekamers van ziekenhuizen in Rotterdam. In 1977 kwam ze in de Oude Plaats wonen aan de Raadhuisstraat 8. Zij hield van de buurt, de sfeer en van de mensen daar.

Jenny heeft zich op meerdere plaatsen voor de Historische Vereniging Capelle aan den IJssel (HVC) ingezet. Nooit op de voorgrond tredend hield zij zich op het depot aan de 's-Gravenweg en in het museum bezig met het inschrijven en beschrijven van historische voorwerpen en boeken. In het museum draaide zij mee in het rooster van toezicht. Het was daar dat zij mij, als het rustig was, vertelde over haar vele reizen maar vooral over haar Engeland, over Penzance, waar ze met haar familie woonde, over hoe mooi het daar in Cornwall was, over Lizzard Point of Land's End, de meest westelijke punt van Engeland aan de Atlantische Oceaan, niet ver van haar ouderlijk huis en over haar liefde voor muziek en natuur die ze van thuis had meegekregen. Bijzonder gedreven is Jenny betrokken geweest bij het restaureren van de gordijnen van de regentenkamer in de Van Cappellenstichting. "Ik zag dat naaiwerk eerst niet zo zitten, maar ik werd steeds enthousiaster en zelfs fanatiek" zei ze kort voor haar overlijden er zelfs over.

Het bestuur en de leden van de HVC die haar hebben gekend zullen zich Jenny herinneren als een bescheiden, wijze, hulpvaardige en sociaal bewogen vrouw, die veel waardevol werk voor de vereniging heeft verricht.

Paul Weyling